

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Mosveld en Van der Pekstraat
Stadsdeel Noord**

BO 13-038 Amsterdam 2013

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijk	7
2.3 Provincie Noord-Holland	7
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	8
3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	9
3.1 Geomorfologie en bodem	9
3.2 Historie algemeen	9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied	10
3.3.1 IJ en Buiksloterham	10
3.3.2 Bewoning en industrie	12
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied	13
3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie	13
3.4.2 Vindplaatsen in de omgeving van het plangebied	14
3.4.3 Bodemopbouw	15
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel	15
4 Archeologische verwachtingskaart	16
5 Archeologische beleidskaart	17
Conclusie	18
Bronnen	19
Appendix: beleidsvarianten, stroomschema	20

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van stadsdeel Noord een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de bestemmingsplangebieden Mosveld en Van der Pekstraat. Dit is bedoeld om een beeld te krijgen van de ondergrondse cultuurhistorische waarden die in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Een dergelijk bureauonderzoek past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq. documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch-topografische ontwikkeling vanaf de late middeleeuwen tot in de 20ste eeuw van de voormalige Sloter Binnenpolder waarin bestemmingsplangebied Mosveld en Van der Pekstraat is gelegen. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijk-topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

De archeologische verwachtingskaart (p. 16) bestaat uit één zone, zonder archeologische verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd. De beleidskaart telt ook één zone (p. 17). Hiervoor is gespecificeerd of er bij bouwplanontwikkeling archeologisch vervolgonderzoek nodig is.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen, dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van stadsdeel Noord heeft BMA een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de bestemmingsplangebieden Mosveld en Van der Pekstraat, stadsdeel Noord. De twee gebieden sluiten op elkaar aan en zullen hieronder worden onderzocht als één gebied.

Met het bureauonderzoek wordt een overzicht gegeven van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

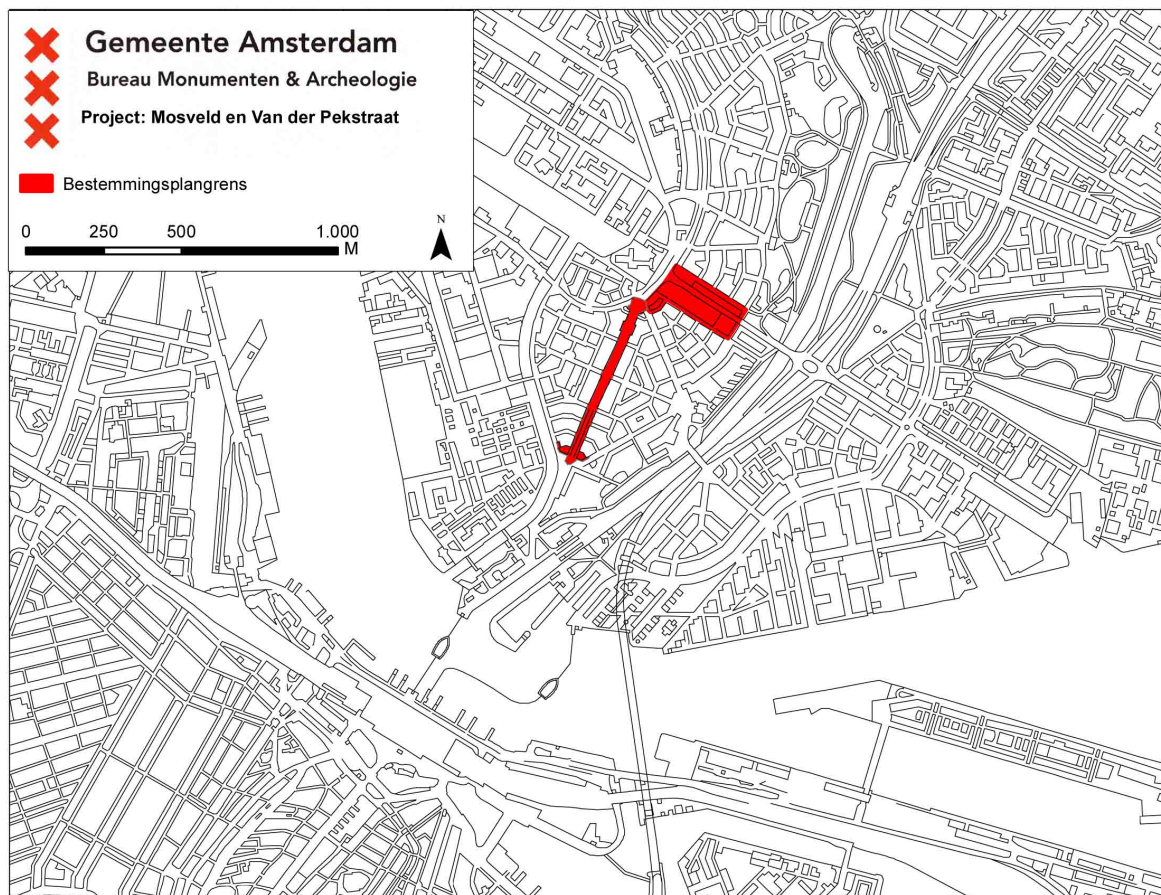
1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever Stadsdeel Noord
Contactpersoon Mevr. N. Schrama
Adres Postbus 37608
Postcode / plaats 1030 BB Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	25 G
ARCHIS meldingsnr.	56791	ARCHIS afmeldingsnr.	46048
X-coördinaat N	122.720	Y-coördinaat N	489.476
X-coördinaat O	122.944	Y-coördinaat O	489.335
X-coördinaat ZW	122.370	Y-coördinaat Z	488.838

Locatie

1 De plangebieden Mosveld en Van der Pekstraat

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (*in situ*) tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.¹ Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).²

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie (ILC).³ Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de ILC zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de ILC zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de ILC beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten*. Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet)

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988

³ Provincie Noord-Holland, 2010

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.⁴ Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwgreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

⁴ BMA, 2005

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holocene. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond op gemiddeld 2 à 3 m ÷ NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

De vroegste sporen van menselijke bewoning of activiteiten binnen het gemeentelijk gebied van Amsterdam gaan dankzij recente vondsten in de Noord/Zuidlijn bouwputten op het Damrak en Rokin terug tot het late Neolithicum (ca. 2400 v. Chr.). Ook rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn dergelijke oude vindplaatsen.

De oudste stedelijke bewoningssporen, voor zover nu archeologisch bekend, beginnen in de 12de eeuw en zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk die in het laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekade en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurten de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een aarden wal met 11 bolwerken ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. De nieuwe bakstenen stadswal kreeg in totaal 26 bolwerken en had een gracht in het tracé van de huidige Singelgracht. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ kwamen de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen. Tussen 1915 en 1940 werd in Noord, Oost, Zuid en West de Gordel 20-40 gebouwd. Deze wordt gevolgd door de naoorlogse tuinsteden in West, Buitenveldert en Noord, en in de jaren zestig en zeventig door het volbouwen van de Bijlmermeerpolder. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ. Daarnaast wordt door de bouw van woningen binnen het bestaande stedelijk gebied ingezet op verdichting van de stad.

3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied

Plangebied Mosveld en Van der Pekstraat ligt in de voormalige Buiksloterhampolder, in het deel dat nu de Van der Pekbuurt heet. Voor de historisch-topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt, waaronder de kaart van Nicolaes Visscher (ca. 1700), de Topografisch Militaire Kaart (1854), de Chromotopografische Kaart (1890), de kaart van Scheltema uit 1900 en die van Publieke Werken uit 1929.

2 De locatie (rood) ten westen van Volewijk in het IJ, op de kaart van Visscher uit ca. 1700

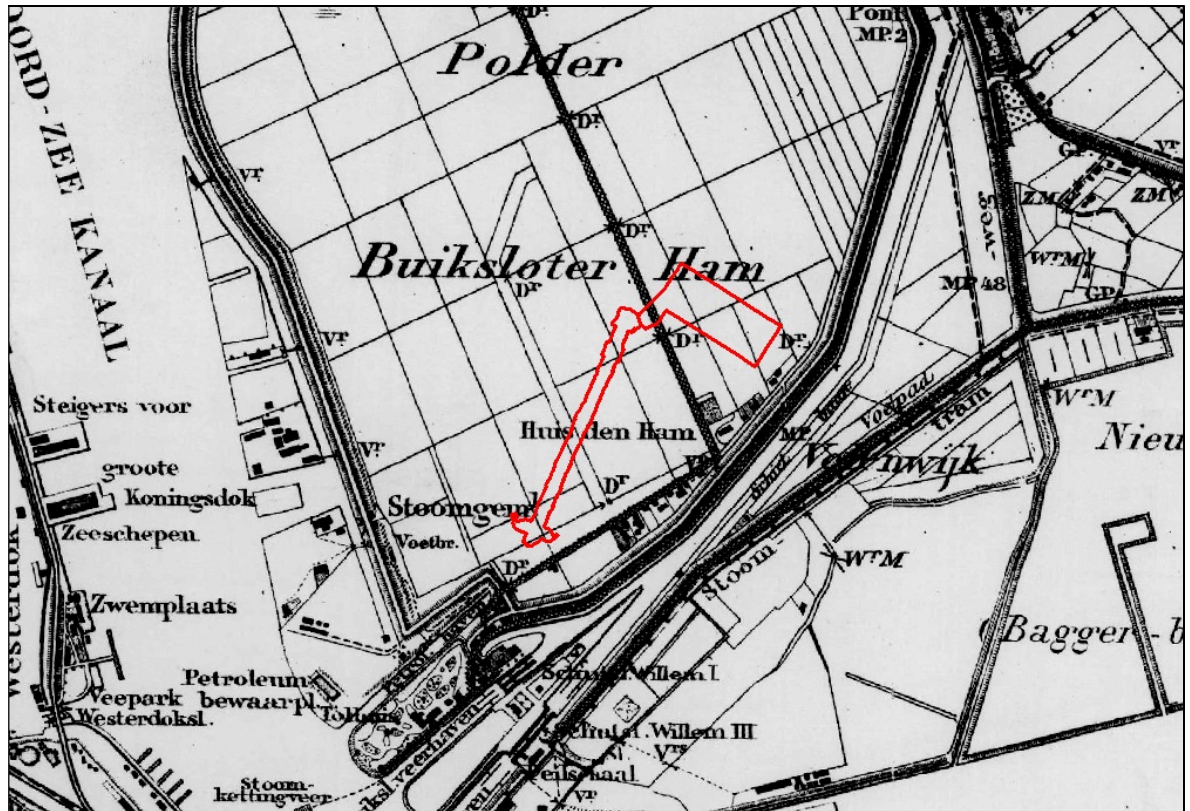
3.3.1 IJ en Buiksloterhampolder

De Buiksloterhampolder is in 1851 ontstaan na het droogleggen van de Buiksloterham, een inham van het IJ tussen de landtongen De Nes in het westen en Volewijk in het oosten. Voordat de IJpolders in de 19de eeuw werden drooggelegd, waren ze onderdeel van het stroomgebied van het IJ. Tijdens de stormvloeden in de 12de eeuw werd onder meer de veenrug tussen het Oer-IJ en het Almere weggeslagen en kreeg het IJ door aanzienlijke afslag van veen zijn grote omvang.⁵

De huidige loop van het IJ is het resultaat van landschappelijke ontwikkelingen in de 12de-14de eeuw. Tijdens stormvloeden in die periode werd de rivier door veenafslag een aanzienlijk brede waterloop die aansluiting kreeg met het waterbekken van het Almere in het oosten. Het Almere ontwikkelde na veendoorbraken bij Wieringen en het Waddengebied een directe verbinding met de Noordzee. Hierdoor kwam er ook getijwerking in het IJ. Dat betekende dat tijdens de sterke vloedstroom meer sedimenten werden afgezet dan er met de minder sterke ebstroom werden afgevoerd. Door het ophopen van sedimenten slibde het IJ langzaam dicht. Vanwege de vooruit geschoven ligging van de landtong Volewijk liep de vloedstroom door de zuidkant van het IJ, waardoor een natuurlijk proces van uitschuring van de vaargeul ontstond en het IJ toegankelijk bleef.

⁵ Veerkamp 1997

Om de stroomwerking te versterken werd voor 1700 aan de zuidoosthoek van de Volewijk een palenhoofd in het IJ aangelegd, het Schelvischhoofd. Desondanks verschoof aan het einde van de 17de eeuw de hoofdstroom naar het noorden, waardoor de haven moeilijker bereikbaar werd. Door regelmatig met moddermolens te baggeren werd de waterdiepte van het IJ op peil gehouden. Na een periode van economische recessie werd begin 19de eeuw een reeks van maatregelen genomen die voor een impuls voor de haven moesten zorgen. De haven en het IJ slibden ondanks veelvuldig baggeren dicht, waardoor het voor grotere zeeschepen moeilijker en tijdrovender werd om Amsterdam te bereiken.

3 Het plangebied op de Chromotopografische kaart uit 1890, na de aanleg van het Noordzeekanaal en de aanplemping van de Graswegstrook buiten de polder

Om de haven en het IJ op diepte te krijgen en houden voor de steeds grotere zeeschepen, diende er voortdurend te worden gebaggerd. In de eerste helft van de 19de eeuw bestonden al plannen voor inpoldering, maar tot dan toe werd de Buiksloterham alleen gebruikt als stortplaats voor opgebaggerde modder uit de stad.⁶ Vanaf 1848 werd als werkverschaffingsproject, waarvoor op particulier initiatief gelden bijeengebracht waren, begonnen met de inpoldering van de Buiksloterham. Toen de middelen verbruikt waren voordat de inpoldering voltooid was werd het gebied in 1851 met concessie tot droogmaking door Amsterdam aan een particulier verkocht. Na voltooiing van het werk kwam de grond in handen van verschillende eigenaren en kreeg de polder een agrarische bestemming.⁷

⁶ Kruizinga 2002, 191

⁷ Jansen 1962

3.3.2 Bewoning en industrie

Nadat ten oosten van de Buiksloterham de baggerstortplaats de Nieuwendammerham was ingepolderd en aan de westzijde in het kader van de aanleg van het Noordzeekanaal de Noorder IJpolder was drooggelegd, was een groot aaneengesloten gebied buiten de Waterlandse Zeedijk ontstaan. Na de opening van het Noordzeekanaal in 1876 trokken industrie en scheepswerven vanuit het centrum van de stad naar het westen, naar de nieuwe IJpolders en ook naar de buiten de Buiksloterham in het IJ aangeplempte Graswegstrook.⁸ Op de zuidpunt van deze strook vestigde zich rond de eeuwwisseling de Bataafse Petroleum Maatschappij, later Shell. In 1906 stelde de gemeenteraad het eerste uitbreidingsplan voor Noord vast, maar het duurde tot de jaren '20 tot grootschalige woningbouw startte. In de jaren '30 van de 20ste eeuw werd het Buiksloterkanaal gegraven, en vormde een grens tussen de zich uitbreidende industrie in het westen en de woonwijken in het oosten.

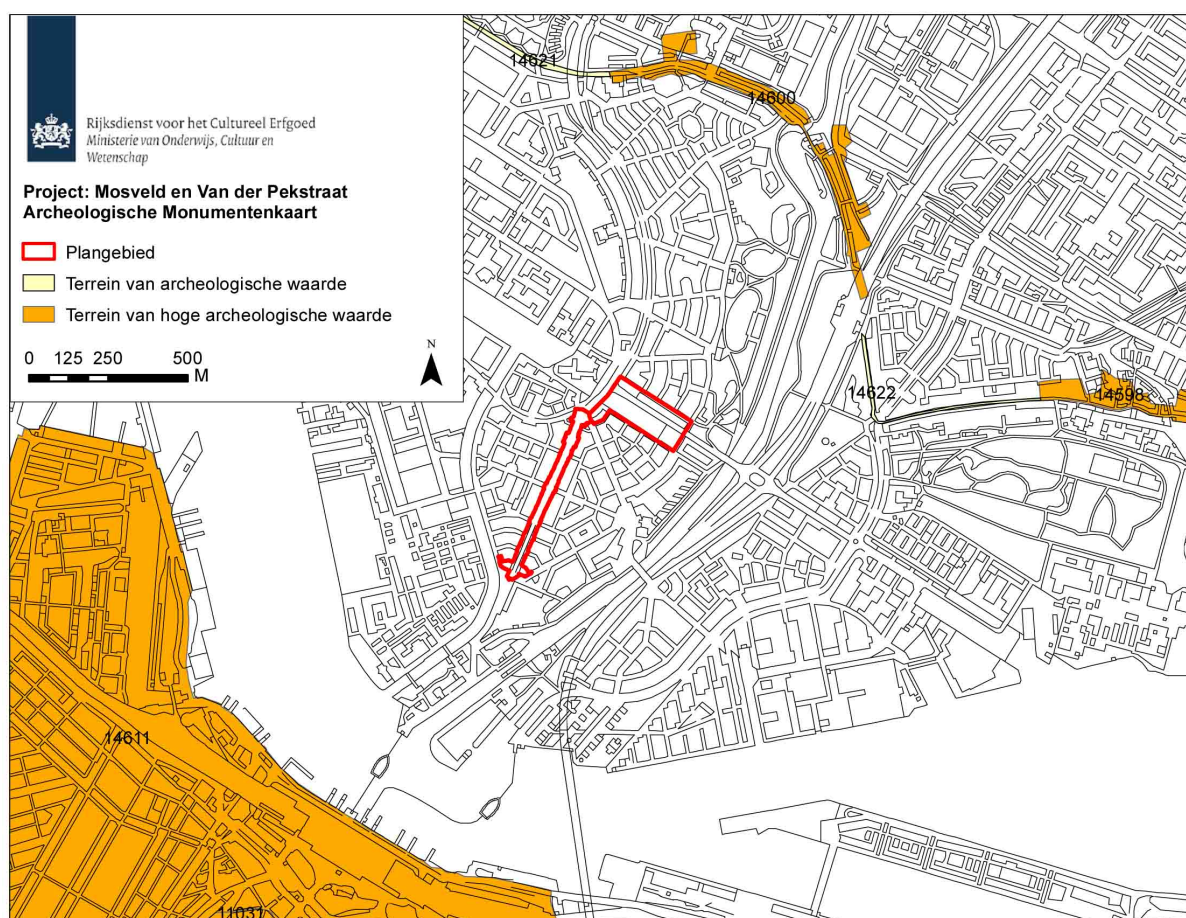
4 Start van woningbouw in de Buiksloterhampolder, september 1923 (foto SAA)

⁸ Jansen 1962

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie

Binnen het plangebied zijn volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geen archeologische monumenten aangewezen. Ook is het gebied vrij van zones met een archeologische waardering (afb. 5). De Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland komt overeen met het AMK-kaartbeeld. De verwachtingen op deze kaarten zijn algemeen van aard en dienen in het geval van bouwplanvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt in het volgende hoofdstuk en is gebaseerd op de historisch-topografische analyse.

5 Het plangebied Mosveld en Van der Pekstraat (rood omlijnd) op de Archeologische Monumentenkaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). Dit kaartbeeld is ook opgenomen in de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland

3.4.2 Vindplaatsen

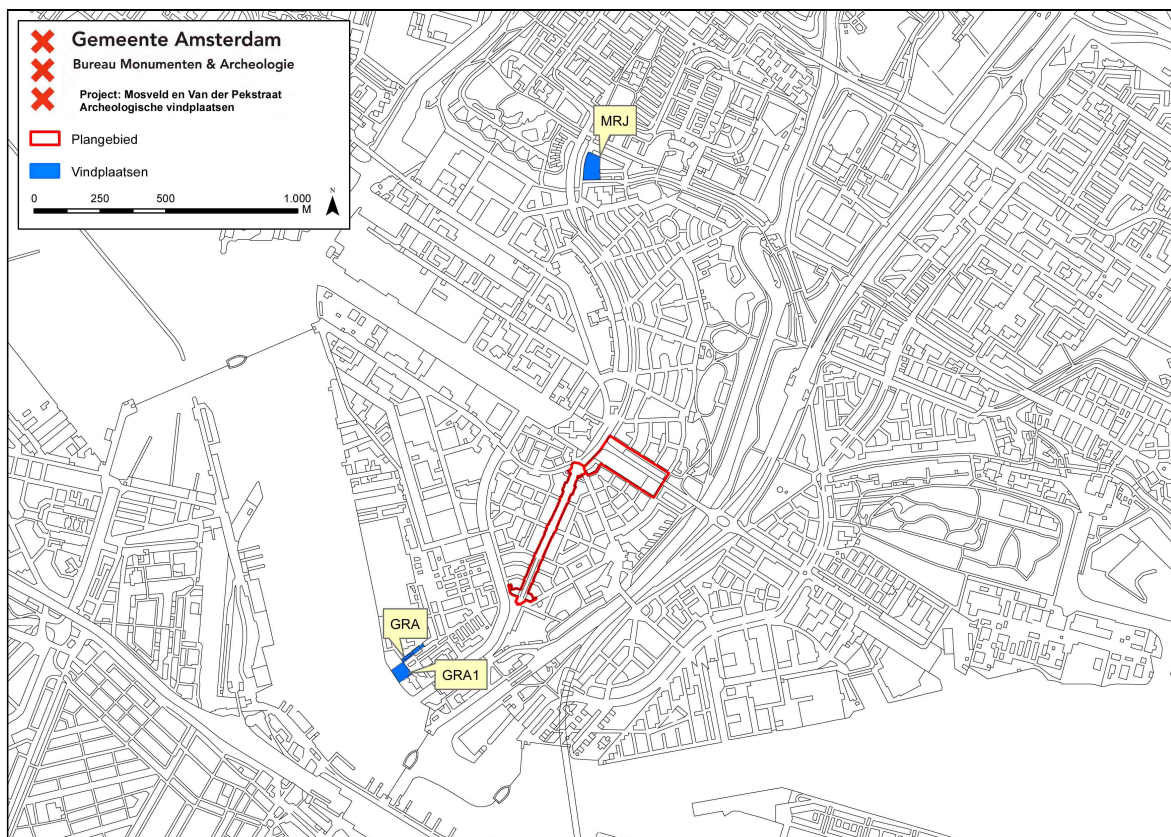
Binnen het plangebied is geen archeologisch veldonderzoek gedaan. Wel is in de omgeving een aantal keer een Inventariserend Veldonderzoek uitgevoerd (afb. 6). De voor het plangebied relevante onderzoeken worden hieronder kort besproken.

Grasweg (GRA, GRA1)

Op de zuidpunt van Volewijk is in 2004 door BMA een Inventariserend Veldonderzoek uitgevoerd (GRA). Mogelijk kon ter plaatse de 14de-eeuwse zomerdijk worden aangesneden. De locatie bleek onderdeel van een in 1870 aangeplempte strook grond. Er werd voornamelijk ophogingszand, een puinlaag en een omvangrijke laag baggerslib aangetroffen. Op deze locatie zijn verder geen sporen van de dijk van de Volewijk of de dam rond de Buiksloterhampolder aangetroffen. In 2007 werd vlakbij deze locatie een ontgraving archeologisch begeleid (GRA1). Ook daarbij werd vastgesteld dat op die locatie sprake is van een 19de-eeuwse aanplemping.

Marjoleinterrein (MRJ)

Op het Marjoleinterrein in de voormalige polder van de Banne Buiksloot is in 2008 door Hollandia Archeologen een booronderzoek uitgevoerd. Dit leverde aanwijzingen op voor archeologische sporen. Ter verificatie heeft BMA een Inventariserend Veldonderzoek uitgevoerd. Uit aardewerkvondsten van 1650 tot 1950 bleek dat deze plek waarschijnlijk langdurig als stortplaats in gebruik was. De mogelijke aanwezigheid van middeleeuwse terpen en ophogingen kon niet worden bevestigd, wel was er sprake van een zandophoging uit de jaren 1960.⁹

6 Het plangebied (rood omlijnd) en de vindplaatsen

⁹ Gawronski en Veerkamp 2009

3.4.3 Bodemopbouw

Ten aanzien van de ondergrond van het plangebied kan er vanuit gegaan worden dat het gebied (ca 1 m + NAP) zich, door de in 19de eeuw opgebrachte modder uit de haven en grachten en de zandophoging voor de woningbouw in de 20ste eeuw, ca 4 m boven het kleipakket van de oorspronkelijke IJ-bodem (op ca. 3 m – NAP) bevindt. Eventuele archeologische sporen of vondsten zullen zich vanaf een diepte van 4 m onder het huidige maaiveld bevinden.

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

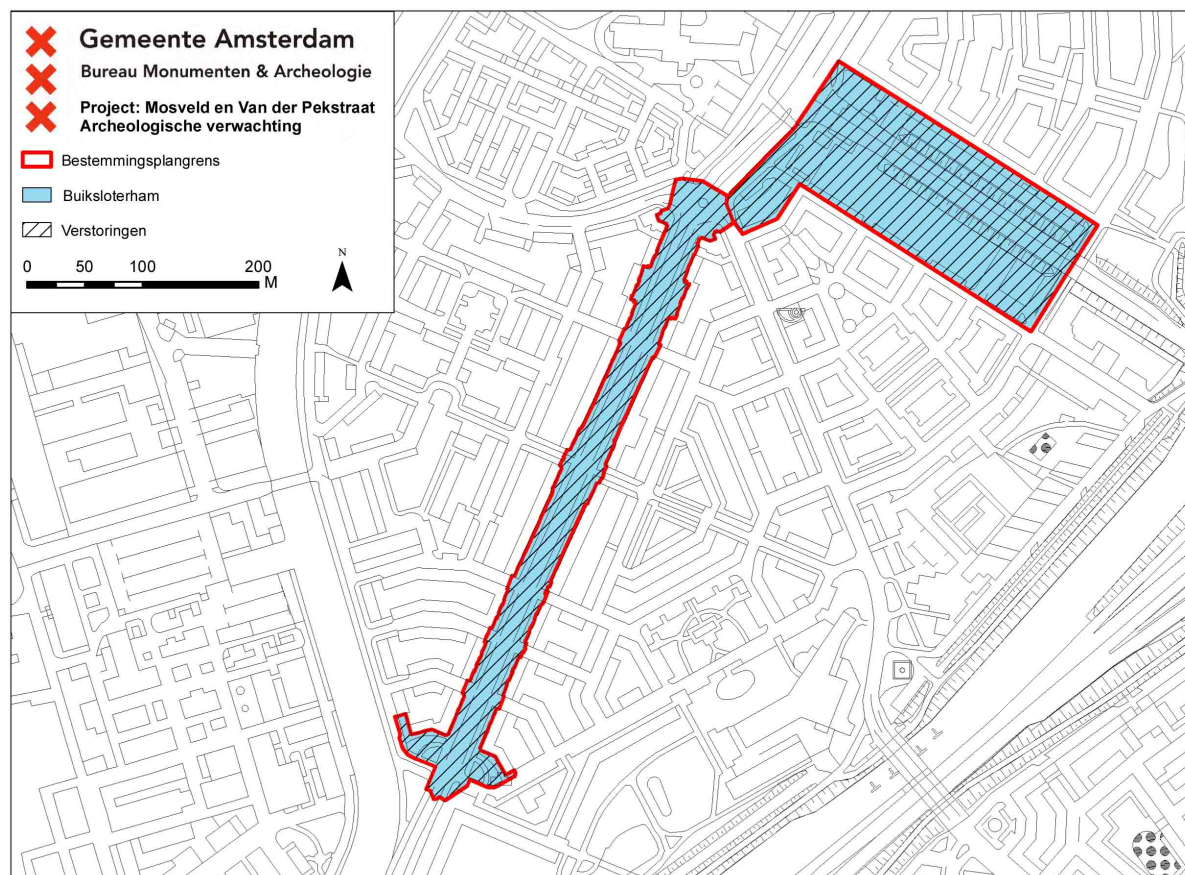
Uitgaande van de historisch-topografische inventarisatie zijn binnen het plangebied Mosveld en Van der Pekstraat geen resten van historische bebouwing te verwachten. Wel kunnen binnen het gebied scheepsresten of andere verzonken overblijfselen aanwezig zijn die verband houden met de scheepvaart vanaf de 13de eeuw tot aan de droogmaking van de Buiksloterham rond 1850. Deze eventuele resten liggen op een diepte van minstens 4 m onder maaiveld. Door het gewicht van het pakket modder en ophogingszand dat in de Buiksloterham en Buiksloterhampolder is gestort, zijn scheepsresten waarschijnlijk niet bewaard gebleven.

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het plangebied Mosveld en Van der Pekstraat materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de gebruiksgeschiedenis van de 13de eeuw tot in de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van de materiële neerslag voor het plangebied met één zone zonder archeologische verwachting.

Buiksloterham

Hier kan een wijde verspreiding voorkomen van scheepsresten of ander verzonken overblijfselen die verband houden met de scheepsvaart vanaf de 13de eeuw tot aan de droogmaking van de Buiksloterham rond 1850. Door het gewicht van het zandpakket dat hier na de inpoldering in de 19de eeuw en voorafgaand aan verstedelijking in de 20ste eeuw is gestort, is de kans dat hier intacte scheepsresten worden gevonden klein. Daarom geldt hier een negatieve archeologische verwachting.

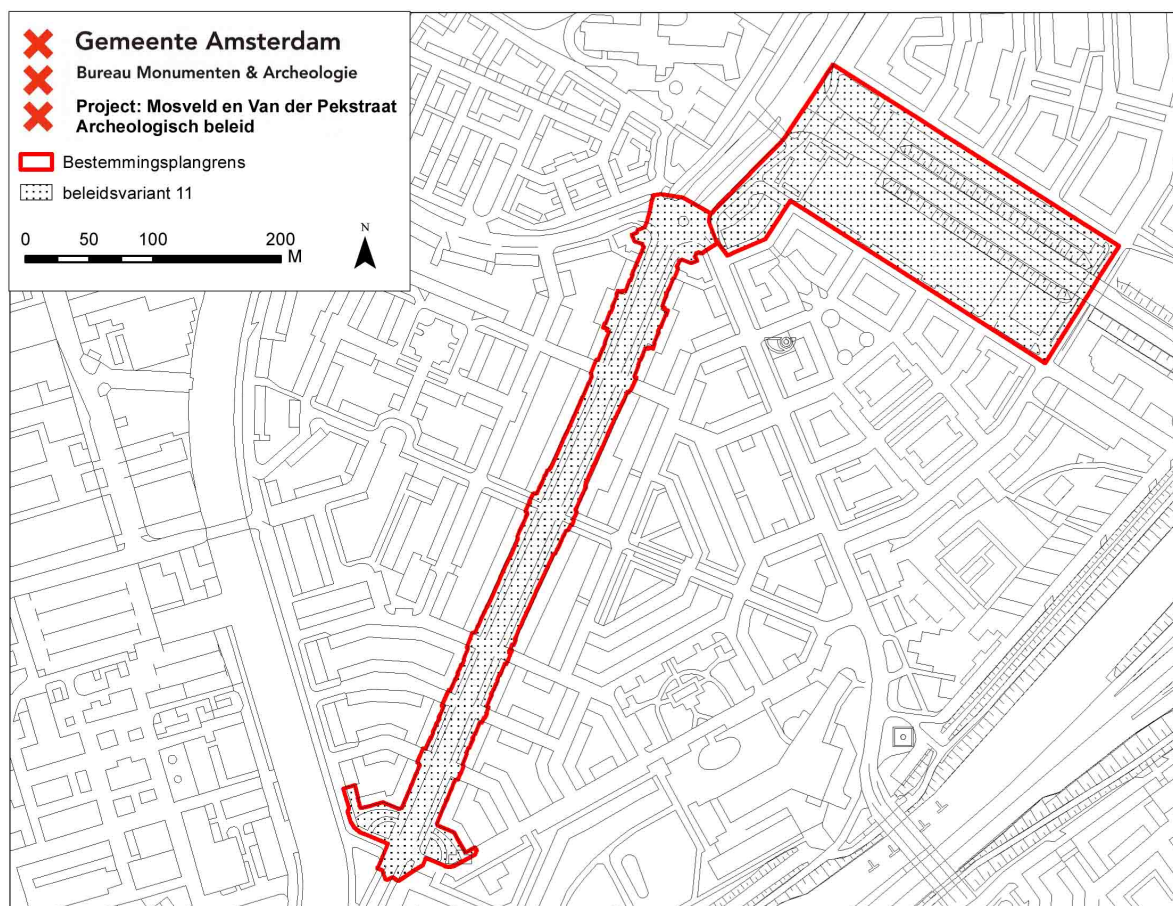

5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het plangebied Mosveld en Van der Pekstraat is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoreningen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop één zone met bijbehorende specifieke beleidsmaatregel (Appendix: beleidsvarianten, stroomschema).

Beleidsvariant 11

Voor deze zone geldt uitzondering van archeologisch vervolgonderzoek bij alle bodemingrepen.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Mosveld en Van der Pekstraat. Hiervoor geldt één archeologische beleidszone, namelijk uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij alle ingrepen in de bodem.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie wordt gemeld zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS): <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>

Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie provincie Noord-Holland: <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>

Stadsarchief Amsterdam (SAA): <http://beeldbank.amsterdam.nl/>

Literatuur

BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010*, Amsterdam 2005

BMA, *Erfgoedagenda Amsterdam 2010-2014*, Amsterdam 2010

Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied,' in: W.F. Heinemeijer, & M. F. Wagenaar, *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*, Ede/Antwerpen 1987, 16-17.

Gawronski, J. & J. Veerkamp, *De Buiksloterbreek. Inventariserend Veldonderzoek Marjoleinterrein, Amsterdam (2009)* (BMA AAR 51), Amsterdam 2010

Jansen, L., 'De geschiedenis van Amsterdam Noord', *Ons Amsterdam* 14 (1962), 354-359.

Kruizinga, J. *XYZ van Amsterdam*, Amsterdam 2002

Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit*, Haarlem 2010

Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*. Ede/Antwerpen 1987, 40-43

Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/Antwerpen 1993

Veerkamp, J.A.G., 'Inventarisatie archeologische aandachtspunten bij de aanleg van de Noord/Zuidlijn', Amsterdam 1997, 10-31.

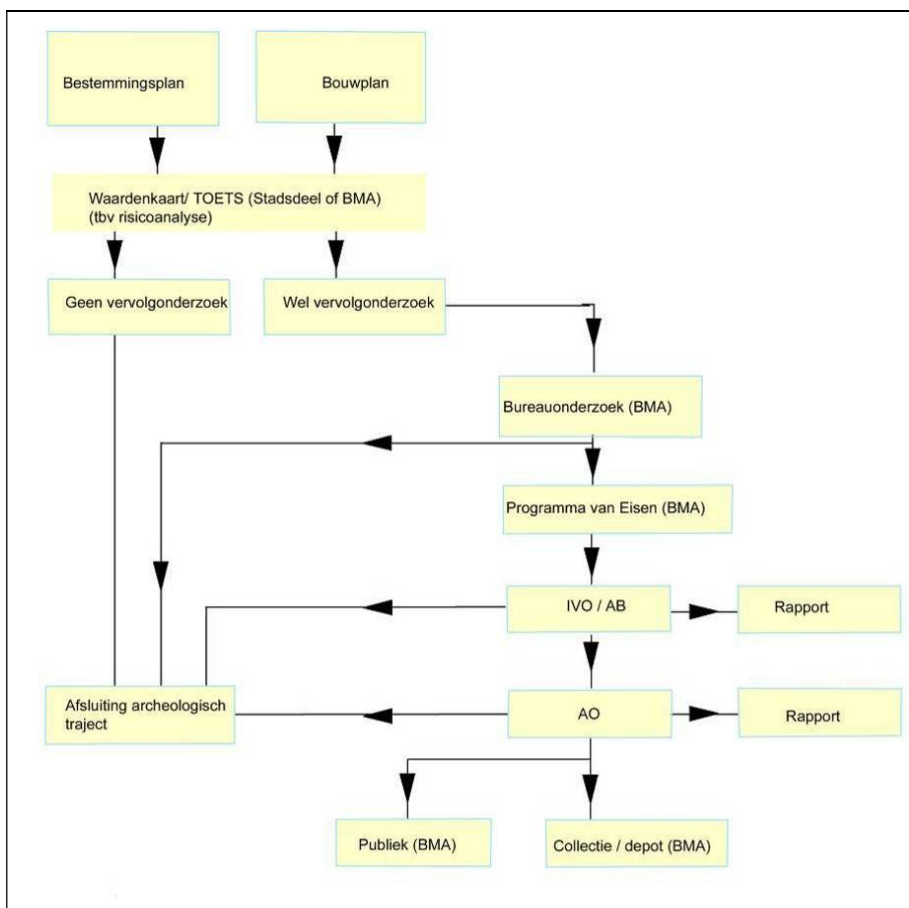
Appendix: beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenveld zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden die als vaarweg in gebruik zijn of waren binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de (voormalige) waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m².
- 10: Gebieden die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.
- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen vanwege eerder archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. Verder betreft het gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde

van de 19de en in de 20ste eeuw. Voor al deze situaties geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

Stroomschema archeologie BMA

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 13-038

Voor akkoord controle proces en waardestelling:

BRL SIKB 4000 PROTOCOL 4002

Hoofd afdeling Archeologie BMA
Prof. dr. J.H.G. Gawronski

Datum:	16-05-2013
Status:	definitief
Redactie:	prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst:	dr. J. Euwe, drs. J. van den Dijssel
Cartografie:	drs. J. van den Dijssel

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2013
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.